

АРХАНГАЙ АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

Аудитын сэдэв: “УЛСЫН ТӨСВИЙН 2023 ОНЫ ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТ, ҮР ДҮН”

Аудит хийсэн үндэслэл, бүрэн эрх: Аудитыг Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.1-д заасан бүрэн эрхийн хүрээнд Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны 2023 оны “Аудитын сэдэв батлах тухай” 08 дугаар тогтоол, Архангай аймаг дахь Төрийн аудитын газрын 2024 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө, Монгол Улсын Ерөнхий Аудиторын баталсан аудитын төлөвлөгөөг үндэслэн хийлээ.

Аудитын гол дүгнэлт: **УЛСЫН ТӨСВИЙН 2023 ОНЫ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТ 76.9 ХУВЬТАЙ БАЙНА.**

Тайланг хүргүүлсэн этгээд: Үндэсний аудитын газар, аймгийн ИТХ, Засаг дарга, Орон нутгийн өмчийн газар, Газрын харилцаа, барилга, хот байгуулалтын газар

АРХАНГАЙ АЙМАГ

2024 оны 06 дугаар сар

Аудитын харилцан хамаарал: Аудитын төлөвлөлтийн явцад судалсан баримт материал, урьдчилсан дүн шинжилгээ, харилцан ярилцлагад үндэслэн “Улсын төсвийн 2023 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт, үр дүн”-д хийх аудитын ерөнхий эрсдэлийг “Дунд” гэж үнэлсэн.

Аудитын зорилго, зорилтууд, хамарсан хүрээ: Улсын төсвийн 2023 оны хөрөнгө оруулалтаар Архангай аймагт хэрэгжүүлсэн төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилт, үр дүнд гүйцэтгэлийн аудит хийж, дүгнэлт гарган зөвлөмж боловсруулж, дүнг Үндэсний аудитын газар, аймгийн ИТХ, Засаг дарга болон холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд танилцуулахад аудитын зорилт чиглэгдлээ.

Уг зорилтыг хангахын тулд дараах чиглэлээр аудитыг гүйцэтгэлээ. Үүнд:

- Хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний холбогдох тооцоолол, баримт бичгийг үндэслэлтэй боловсруулж, санхүүжүүлсэн эсэх;
- Хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээг хугацаанд нь гүйцэтгүүлж хүлээн авсан эсэх;
- Хэрэгжсэн төсөл, арга хэмжээ нь төлөвлөсөн үр дүнд хүрсэн эсэх;

Аудитын гол дүн: Аудитаар нийт **58,128.1 сая төгрөгийн зөрчил илэрснээс 6.7 сая төгрөгийн зөрчилд 1 төлбөрийн акт тогтоож, 58,121.4 сая төгрөгийн зөрчилд 7 албан шаардлага, 2 заалт бүхий зөвлөмжийг аймгийн Засаг дарга болон холбогдох байгууллагад хүргүүллээ.**

ШИНЭЭР ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН ТӨСӨЛ, АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ЗУРАГ ТӨСӨЛ, ТЕХНИКИЙН БАРИМТ БИЧГИЙГ ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙН ШААРДЛАГАД НИЙЦҮҮЛСЭН БАЙНА.

2023 онд УТХО- аар Архангай аймгийн Засаг даргад эрх шилжүүлсэн өмнөх оноос шилжих 34, шинээр хэрэгжих 2 нийт 36 төсөл, арга хэмжээг баталсан байна. Аймгийн Засаг даргад 2023 онд эрх шилжсэн шинээр хэрэгжих 1,498.6 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 2 төсөл, арга хэмжээний төлөвлөлтийг хууль тогтоомжийн шаардлагад нийцүүлэн төлөвлөжээ.

Харин өмнөх оноос шилжиж ирсэн төсөл арга хэмжээнүүдээс 2022 онд БШУС-аас аймгийн Засаг даргад эрх шилжүүлсэн Х.1.1.251 хуулийн дугаартай Архангай аймгийн Ихтамир сумын "Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл"-ийн барилгыг 2023 оны 10 дугаар сарын 18-ны өдөр улсын комиссын актаар байнгын ашиглалтад хүлээн авсан хэдий ч 2024 оны 04 дүгээр сарын байдлаар барилгыг ашиглаж эхлээгүй байна. Энэ нь уг барилгын гадна бохирын болон цэвэр усан хангамжийн систем суурилуулалт, халаалтын шугамын ажлын зураг төсвийг ТЭЗҮ-д бүрэн тусгаагүй, орхигдуулсантай холбоотой байна.

ТӨСӨЛ, АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨСӨВТ ӨРТӨГ, САНХҮҮЖИХ ДҮНГ ҮНДЭСЛЭЛТЭЙ ТООЦОЖ, ӨМНӨХ ОНООС ҮРГЭЛЖЛЭН ХЭРЭГЖИХ 34, ШИНЭЭР ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ 2 НИЙТ 36 ТӨСӨЛ, АРГА ХЭМЖЭЭГ БҮРЭН ТУСГАСАН БАЙНА.

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуулиар 7-н Сайдын багцаас аймгийн Засаг даргад эрх шилжүүлсэн өмнөх оны 212,044.4 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 74,183.3 сая төгрөгийн санхүүжих дүнтэй 34 ТАХ, шинээр хэрэгжих 1,498.6 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 2 төсөл, арга хэмжээний санхүүжих дүнг тайлант онд бүрэн хэрэгжиж дуусахаар тооцож баталсан байна. Нийт 36 төсөл, арга хэмжээний 75,232.0 сая төгрөгийн санхүүжилтийн 58.7 хувь нь ЗТХС-ын, 27.2 хувь нь БШУС-ын, 8.9 хувь нь БХБС-ын, 3.3 хувь нь СС-ын, 0.8 хувь нь ХХААХҮС-ын, 0.7 хувь нь ЭХС-ын, хамгийн бага буюу 0.4 хувь нь ЭМС-ын төслүүд байгаа бөгөөд эдгээр нь магадлалаар баталгаажсан төсвийн дүнд үндэслэн төсөвт өртөг, хэрэгжих хугацаатай уялдуулан санхүүжих дүнг төлөвлөж бүрэн тусгасан байна.

АЙМГИЙН ХЭМЖЭЭНД ХЭРЭГЖСЭН ТАХ-НИЙ 23.8 ХУВЬ БУЮУ 5 ТАХ НЬ ГҮЙЦЭТГЭГЧЭЭС ШАЛТГААЛАН ГЭРЭЭНИЙ ХУГАЦААНД ХЭРЭГЖЭЭГҮЙ ОН ДАМНАЖЭЭ.

Монгол Улсын Төсвийн тухай хуулийн дагуу аймгийн Засаг даргад 2023 онд 7 Сайдын багцаас өмнөх оноос шилжсэн болон шинээр хэрэгжихээр эрх шилжүүлсэн 213,542.9 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй, 210,976.3 сая төгрөгийн гэрээний үнийн дүнтэй 36 ТАХ-ний гэрээний хэрэгжилтийг авч үзэхэд 22.2 хувь буюу 8 барилга байгууламжийг 2021-2022 онд улсын комиссын актаар байнгын ашиглалтад хүлээн авсан ба барилгын материалын үнийн зөрүү тооцуулж төсөв баталсан байна.

Тайлант онд 7 Сайдын багцаас эрх шилжин хэрэгжсэн 195,932.6 сая төгрөгийн гэрээний үнийн дүнтэй 28 ТАХ-ээс 68,730.1 сая төгрөгийн гэрээний үнийн дүнтэй 18 барилга, байгууламж, 121,588.0 сая төгрөгийн гэрээний үнийн дүнтэй 5 зам, гүүрний байгууламж, 1,539.2 сая төгрөгийн гэрээний үнийн дүнтэй 4 тоног төхөөрөмжийн ажлууд байна. Харин Соёлын Сайдаас эрх шилжүүлсэн 4,075.3 сая төгрөгийн гэрээний үнийн дүнтэй XI.1.54 хуулийн дугаартай “Төв Монголын байгаль, түүх соёлын цогцолборын барилга”-ын ажил эхлээгүй байна.

Барилга байгууламжийн 18, зам, гүүрний байгууламжийн 5 нийт 23 ТАХ-ний хэрэгжилтийг шалгахад аймгийн ЗДТГ-ын ХОХБТХ нь зохиогчийн, зөвлөх үйлчилгээний болон захиалагчийн хяналтын тайланг авч ил далд ажлын актыг баримтжуулан фото зургаар баталгаажуулан санхүүжилтийг хянаж олгож байгаа нь урьд жилүүдэд гарч байсан санхүүжилт илүү олгож байсан зөрчлийг бүрэн арилгаж ажилласан байна.

ТӨСӨЛ, АРГА ХЭМЖЭЭНД ХУУЛЬ ТОГТООМЖ ЗААВАР ЖУРМЫН ДАГУУ ЗАХИАЛАГЧ, ЗОХИОГЧИЙН ХЯНАЛТЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН БОЛОВЧ ҮҮРЭГ ДААЛГАВРЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭЭГҮЙ 3 ТАХ-Г УЛСЫН КОМИСС ХҮЛЭЭН АВСАН БАЙНА.

Гэрээний хугацаанд улсын комиссын актаар байнгын ашиглалтад хүлээн авсан эрх шилжсэн 12, эрх шилжээгүй 4 нийт 16 барилга байгууламжийн ажлын гүйцэтгэлд захиалагч, зохиогч, улсын комиссын хяналтаар өгсөн үүрэг даалгаврын хэрэгжилтийг газар дээр нь очиж тулган шалгахад дараах зөрчил илэрлээ. Үүнд:

1. БОАЖС-ын багцаас эрх шилжээгүй 2023 онд орон нутагт хэрэгжсэн 1,096.1 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй "Аюултай хог хаягдлыг түр хадгалах агуулахын барилга /Архангай, Өвөрхангай, Булган/"-ын ажлыг байнгын ашиглалтад хүлээн авсан улсын комиссоос өгсөн 9 үүрэг даалгаврыг хэрэгжүүлээгүй
2. БШУС-аас эрх шилжүүлсэн 1,978.0 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй "Багшийн хөгжил, судалгааны арга зүйн төвийн барилга"-ын ажлыг байнгын ашиглалтад хүлээн авсан улсын комиссоос өгсөн 2 үүрэг даалгаврыг хэрэгжүүлээгүй.
3. БШУС-аас эрх шилжүүлсэн 1,499.9 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй "Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл /Архангай, Ихтамир сум/" -ын ажлыг байнгын ашиглалтад хүлээн авсан улсын комиссоос өгсөн 5 үүрэг даалгаврыг гүйцэтгэгч талууд ажлын 14 хоногт гүйцэтгээгүй байхад уг барилга байгууламжуудыг ашиглалтад оруулах шаардлага хангасан гэж үзэн байнгын ашиглалтад хүлээн авсан нь МУЗГ-ын 2021 оны 212 дугаар тогтоолоор баталсан "Барилга байгууламжийг ашиглалтад оруулах дүрэм"-ийн 8.1, 8.2.1 дэх заалттай нийцэхгүй байна.

ТАЙЛАНТ ОНД АШИГЛАЛТАД ХҮЛЭЭН АВСАН 54,850.5 САЯ ТӨГРӨГИЙН 14 ТӨСӨЛ АРГА ХЭМЖЭЭГ НЯГТЛАН БОДОХ БҮРТГЭЛД ТУСГААГҮЙ БАЙНА.

№	Салбар	Төсөл арга хэмжээний тоо	Бүтгэлд тусгаагүй мөнгөн дүн	Эзлэх хувь
1	Хөдөө аж ахуй	1	110.50	0%
2	Боловсрол	2	5,334.27	10%
3	Зам тээвэр	4	16,860.41	31%
4	Соёл урлаг	3	3,643.80	7%
5	Байгаль орчин	1	1,096.00	2%
6	Эрүүл мэнд	2	27,280.40	50%
7	Эрчим хүч	1	525.14	1%
Нийт дүн		14	54,850.53	100%

УЛСЫН ТӨСВИЙН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТААР ТАЙЛАНТ ОНД ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН НИЙТ ТӨСӨЛ, АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ 82.5 ХУВИЙГ ЗОРИУЛАЛТЫН ДАГУУ БҮРЭН ХҮЧИН ЧАДЛААР АШИГЛАЖ БАЙНА.

Боловсрол, Хөдөө аж ахуй, байгаль орчны салбарын хүрээнд хэрэгжүүлсэн 3 ТАХ-г бүрэн хүчин чадлаар ашиглаагүй байна.

1. БШУС-аас аймгийн Засаг даргад эрх шилжүүлсэн Х.1.1.251 хуулийн дугаартай Архангай аймгийн Ихтамир сумын "Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл"-ийн барилгыг 2023 оны 10 дугаар сарын 18-ны өдөр улсын комиссын актаар байнгын ашиглалтад хүлээн авсан хэдий ч 2024 оны 04 дүгээр сарын байдлаар барилгыг ашиглаж эхлээгүй байна. Энэ нь уг барилгын гадна бохирын болон цэвэр усан хангамжийн систем суурилуулалт, халаалтын шугамын ажлын зураг төсвийг ТЭЗҮ-д бүрэн тусгаагүй, орхигдуулсантай холбоотой байна.
2. БОАЖС-ын багцаас эрх шилжээгүй 2023 онд орон нутагт хэрэгжсэн 1,096.1 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй "Аюултай хог хаягдлыг түр хадгалах агуулахын барилга /Архангай, Өвөрхангай, Булган/"-ын ажлыг байнгын ашиглалтад хүлээн авсан хэдий ч 2024 оны 04 дүгээр сарын байдлаар ашиглаж эхлээгүй байна.
3. ХХААХҮС-аас эрх шилжсэн, өмнөх оноос шилжих ХИИ.3.10 хуулийн дугаартай Малын үүлдэг угсааг сайжруулах төслийн хүрээнд, хосолмол ашиг шимтэй Монбелиард үүлдрийн 150,000.0 мянган төгрөгийн үнэ бүхий 19 үхрийг түрээслэх гэрээнд 10 төл тутмаас 1 тугалыг түрээсийн төлбөрт төлөхөөр гэрээ байгуулсан боловч түрээсийн төлбөр төлөх нарийвчилсан хуваарь гаргаагүй ашиглалт хангалтгүй байна.

АЙМГИЙН ХЭМЖЭЭНД УЛСЫН ТӨСВИЙН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТААР ХЭРЭГЖСЭН НИЙТ ТӨСӨЛ, АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ 76.9 ХУВЬ НЬ ТӨЛӨВЛӨСӨН ҮР ДҮНД ХҮРСЭН БАЙНА.

Аймгийн хэмжээнд 2023 онд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар эрх шилжсэн нийт 36 ТАХ-ээс 8 ТАХ нь өмнөх онд ашиглалтад орсон, 7 нь гэрээгээр он дамжсан, 5 ТАХ нь гэрээний хугацаанд хэрэгжээгүй байна. Харин тайлангийн жилд хэрэгжүүлсэн 16 ТАХ нь тэргүүлэх ач холбогдол, хэрэгцээ шаардлагыг хангаж, 76.9%-ийн төлөвлөсөн үр дүнд хүрсэн байна.

1. Боловсролын салбар

Аймгийн хэмжээнд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2023 онд хэрэгжиж ашиглалтад орсон боловсролын салбарын 5 барилга байгууламжийн ашиглалт, хүрсэн үр дүн 80 хувьтай байна.

Салбар	Хуулийн код	Төсөл арга хэмжээний нэр	Хэрэгжсэн ТАХ-ний хүчин чадал	Одоо байгаа суралцагчийн тоо /2 ээлжээр/	Хувь
Боловсрол	X.1.1.36	Сургуулийн өргөтгөлийн барилга, урлаг, спорт заал, 320 суудал /Архангай, Чулуут сум/	320	373	100%
	X.1.1.325	Сургуулийн барилга, спорт заал, 160 суудал /Архангай, Эрдэнэбулган сум, 4 дүгээр сургууль/	160	160	100%
	X.1.1.190	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл, 150 ор /Архангай, Эрдэнэбулган сум, 2 дугаар цэцэрлэг/	150	175	100%
	X.1.1.251	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл /Архангай, Ихтамир сум/	50	0	0%
	X.1.1.326	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Архангай, Батцэнгэл сум, 1 дүгээр баг/	150	75	100%
			830	1179	80%

2. Соёлын салбар

Аймгийн хэмжээнд 2023 онд хэрэгжиж ашиглалтад орсон соёлын салбарын 3 барилга байгууламжийн хүчин чадал 740 суудалтай ба 3 сумын хэмжээнд 11306 хүн амд соёлын үйлчилгээг хүргэхээс гүйцэтгэлийн үр дүн сард дунджаар 1.4 дахин илүү гүйцэтгэлтэй буюу 100% төлөвлөсөн үр дүнд хүрсэн байна.

Салбар	Хуулийн код	Төсөл, арга хэмжээ	Нийт хүн амын тоо	Суудлын тоо	Хүрсэн түвшин дунджаар /сараар/	
Соёл урлаг	XII.1.1.54	Соёлын төвийн барилга, суудал /Архангай, Чулуут сум/	250	4113	250	362
	XII.1.1.62	Соёлын төвийн барилга, суудал /Архангай, Булган сум/	250	2814	250	362
	XII.1.1.74	Соёлын төвийн барилга, суудал /Архангай, Жаргалант сум/	240	4379	240	362
Нийт дүн			11306	740	1086	

ЗӨВЛӨМЖ

Аудитын дүнд үндэслэн дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг дор дурдсан албан тушаалтнуудад зөвлөж байна .

Аймгийн Засаг дарга Б.Цэрэннадмидад

1. Барилга байгууламжийг ашиглалтад оруулах комиссын чиг үүргийн хэрэгжилтийг хангуулж, үүрэг даалгаврын биелэлт хангагдаагүй барилга байгууламжийг ашиглалтад хүлээн авахгүй байх
2. 2022-2023 онуудад хэрэгжүүлж дуусахаар гэрээ байгуулсан боловч гэрээт хугацаанд ашиглалтад оруулаагүй төсөл, арга хэмжээний шалтгааныг тодорхойлж, нэн яаралтай ашиглалтад оруулах арга хэмжээ авах

Энэхүү зөвлөмжийг хэрэгжүүлснээр шинээр ашиглалтад орох барилга байгууламжийн ажлын гүйцэтгэл сайжирч, чанарын шаардлага хангасан, төлөвлөсөн үр дүнд хүрэх хөрөнгө оруулалтын үр өгөөж бий болно.

Төрийн аудитын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.5-д “Шалгагдагч этгээд болон холбогдох бусад албан тушаалтан нь зөвлөмжийн мөрөөр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг аудитын тайланг хүлээн авснаас хойш 30 хоногийн дотор төрийн аудитын байгууллагад ирүүлнэ” гэсэн заалтын дагуу зөвлөмжийн мөрөөр хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөг 2024 оны 05 дугаарын 20-ны дотор ирүүлнэ үү.

Зөвлөмжийн биелэлтийг тооцож, нотлох баримтыг хангуулан 2024 оны 11 дүгээр сарын 01-ны дотор Архангай аймаг дахь Төрийн аудитын газарт ирүүлнэ үү.